

Forfatter: ?

Titel: Den unge Jeppe paa Bierget eller den gamle Jeppes Søn i Comoedien, som disputerer med adskillige store Politici om Samvittighed i disse Tider.

Citation: ?: "Den unge Jeppe paa Bierget eller den gamle Jeppes Søn i Comoedien, som disputerer med adskillige store Politici om Samvittighed i disse Tider.", i ?: *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 17*, Paul Herman Høecke, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_017-shoot-workid1_017_019.pdf (tilgået 08. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 17

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

↵

Den unge Jeppe paa Bierget eller den gamle Jeppes Søn i Comoedien, som disputerer med adskillige store Politici om

✕ Samvittighed

✕ i disse Tider.

✕ Kiøbenhavn trykt hos Paul Herman Höecke 1771.

2

✕ Liceat verum fictis dicere nominibus!

✕ Phædrus.

✕ Opdigted' Navne ey kan skade,

✕ Naar Sandhed Viiser sig man aldrig den bør

✕ hade,

✕ Men elske den, i hvad Gestalt den Viiser sig;

✕ Thi den bestandig er paa Held og Lærdom

✕ riig.

3

✕ Den unge Jeppe reyste fra Bierget til Kiøbenhavn, og vilde gjerne see og tale med de saa kaldte Politici. Hans Fader, som saa ofte var falden i deres Hænder, havde lært ham nogle hemmelige Regler, hvorefter hans Søn strax kunde see paa et Menneske om han var Politicus eller ikke. Han var aldrig saasnart kommen til Hoved-Staden førend han møder en vis Person, denne an- trofne Monsieur var saa overmaade høflig, at hans Høflighed ikke kunde andet end foraarsage Ekkelhed for enhver som traf for den. Han forsikrede den Unge Jeppe om alle sine Tienstvilligheder saa artig og overbeviisende, det er at sige: paa saa æklende en Maade, at den unge Jeppe lettelig begreb at denne

4

✕ 4

✕ Monsieur var en Politicus. Han lynkede Jeppe af sit ganske Hierte, han talte meget om Christendom og Ædelmodighed. Han gav ham nogle Kruse Øll og forestilte ham, at han vilde skaffe ham adskillige fordeelagtige Tienester, hvoraf han kunde udsøge sig den han best synes. Han vilde endog til større Beviis paa sin Menneske-Kiærlighed og opløftede Christendom Tage Jeppe hjem med sig, give ham noget Lintøy, som i Kanterne saa overmaade vel ud, og frie Seng; altsammen for at hielpe ham; men Jeppe var klogere: han drak Øll og Brændeviin med den Ædelmodige, og siden under et vis paa- skud sneg sig ganske honet fra ham; thi han mærkede tydelig nok, at denne store Menne- ske-Ven var en Hverver, Jeppe vilde derfor ikke troe ham, ihvor ofte han end taledede om Samvittighed og sammes høye Rørelser og Pligter. Hvad er Kiøbenhavns Samvittighed tænkte den unge Jeppe, at saadan en høflig Karl som denne, vil lokke mig til en Stand, hvori jeg bliver ulykkelig, allene fordi jeg ikke er skicket dertil, det kan jeg nok begribe; thi han fortienner derved en Ducat eller to, som hans Samvittighed anseer for en meget betydelig Sag; men at hans Officerer, som Adelskab, Rang og Stand, Midler og Opdragelse burde give en opløst Samvittighed

5

5 og en sand Ædelmodighed, vil ved Arrest og Stokkeprygl, Inquisitions-Klygter drive ind i en Stand et Menneske, som hverken har Lyst eller Duelighed dertil, det er en Sag, sagde den unge Jeppe, som jeg paa ingen Maade kan begribe. Jeppe traf for en anden Politicus, han var endnu meere honet end den første, han vilde ikke gjøre Jeppe til Soldat: men han vilde han skulde blive ligesaa lykkelig som han selv, Politicus ligesom han selv. Hør, sagde han til Jeppe, du er er ungt Menneske og du kan blive meget lykkelig, du bliver just ikke det, som man kalder riig; thi nu regierer en almindelig Fattigdom i Kiøbenhavn, men du kan komme til at leve got, høyt og prægrigt. Gode Herre, sagde Jeppe, det er got nok. men jeg er bange for at beskadige min Samvittighed. Bevare os Gud, sagde denne Politicus, vor Samvittighed maae vi bevare. Hør, nu vil jeg lære dig hvad du har at gjøre, og hvorledes du kan leve prægtig med en god Samvittighed. Nu skal du aflegge dine Bondeklæder, og her vil jeg forære dig een af min gamle Eqvipage, det er det første Trin til din Lykke; thi ved denne Eqvipage, i hvor forjasket den end er, kommer du dog til at heede Monsieur. Nu maae du venne dig til en uendelig høy Pralen, og denne Pralen (dette

6

6

er just heele Konsten) maae dog geleydes af en uendelig stor tvungen høflighed; naar du nu vel har disse Fuldkommenheder inde, maae du begynde paa at gjøre Credit, og jo meere forborget du bliver i dit Logis, jo lykkeligere er du; thi i Haab om at nyde noget af Gielden, maae din Vert eller Vertinde lade Dig blive imod deres Villie, og fortsatte Crediten. Du maae see at faae fat paa lutter ærlige Gemytter som tillige er godtroende, Dem skal du stedse tale med om Samvittighed, laane og paa en fin Maade faae fra Dem hvad de har, og imidlertid tale om en god Samvittighed, og give dem gode Ord, snakke dem brav efter Munden saalænge de ere nogenledes rolige; men skulde disse Folk blive saa grove at kræve dig, da maae du Viise Kløerne frem og tale saaledes, at de kan blive bange for dig, saa faaer du Roelighed, saa bliver din Giæld betalt og din Samvittighed frie og frelst. Det var en herlig Lærdom, sagde Jeppe, jeg vil langt hellere arbejde og slide som Bonde-Karl, jeg skaffer da Mennesker Føde og fødes selv ved min Sved, hvilket jeg kalder at leve efter Samvittighed, men at strække mig heele dagen paa Sengen for at tænke hvorledes jeg skal snyde got Folk for brændte Bønner, Klumper og noget som de kalder Punch, det er noget nær

7

7

imod en god Samvittighed, ifald jeg rigtig har lært min Catechismum og Børnelærdom, og ifald det er sandt hvad Mester Poul prædiker hiemme hos os paa Bierget, han siger, at hvo som ikke vil arbejde, bør ikke heller spiise. Min Samvittighed siger mig at dette er sandt; thi heele Naturen er jo i Bevægelse og Arbejde, hvi bør jeg da allene raadne som det stillestaaende Vand? Og hvis det er mod Samvittighed at være ligefrem leedig, hvor meget mere maae det da ikke være imod Samvittigheden og Honethed ikke alleene at være leedig, men og at bruge denne Leedighed til at udprojectere hvorledes man skal leve paa Bekostning af andres Blod og surre Sved. Da Jeppe raisonerede saaledes, blev vor Politicus hæftig vreed, og sagde med en forbitret Miine: Din Fader var en Slyngel og Dosmer, en gemeen Mand, og du er ikke et Haar bedre, du er fød en Bonde, det er at sige et Best, og det Best bør du blive, Politiken kan ikke bide paa dig, det seer jeg nok, dine Begreber ere for nedrige, de kan ikke stige og opsvinge sig til min høye Siel. Pak dig du nedrige Lømmel, og i det han sagde disse Ord, fosedede han Jeppe langs ned af Trapperne.

Jeppe mødte siden en Politicus med nogle Forordninger i Haanden; han vilde

8

8

og gjøre Jeppe lykkelig. Hør min Søn, sagde han til ham: For din gode Faders Skyld, som Holberg har giort uddødelig, vil jeg meget gierne hielpe dig. Du seer ud til at have Vittighed; du er meget ung endnu, og følgerig kan du lære meget. Vil du være Procurator, sagde han, der er let giort, og du kan i en Hast blive lykkelig. Jeg skielvede ved det Ord Procurator; thi jeg havde hørt saa meget underligt tale om disse Herrer. Men jeg blev endnu mere bange, da jeg efter min Faders Underviisninger kunde see paa den- ne Karl, at han var Lomme-Procurator, og disse, siger man, skal være nogle fortrædelige og skadelige Dyr, skadelige Insekter i en Stat, som Øvrigheden af ald Magt burde søge at udrydde. Dog, som vi Siællandske BønderDrenge ere meget taalmodige, gav jeg mig Tid til at høre paa denne nye Politicus. Hør, sagde han til mig: du bør ikke allene antage alles Sager, men du bør endog (og det med største Politik) lade dig nøde Folkes Sager paa. Du maae sige til alle, at deres Sager ere retfærdige, og at de ved Proces kan vinde noget retskaffen og anseeligt. Du forlanger derpaa Forskud og Mellemskud; thi hvem kan gjøre noget uden Penge. Naar du nu har faaet disse Penge, saa lever du høyt, og i alt dette er jo ingen Vanskelighed

9

X 9

X eller Hexerie. Naar du nu først har faaet Pengene, saa kommer det omsider an paa dig, om du vil gjøre noget ved Sagen eller ey. De fleste Tider lader jeg Sager ligge; men, naar Nød og en Smule af Samvittighed endelig engang trykker mig alt for meget, saa gjør jeg endelig et langt Indlæg, hvori jeg drukner to Puncta i to Ark, og dette er den store Konst. Dette prægtige Indlæg faaer jeg insinueret ved en Procurator, som virkelig er konstitueret, og som beviser mig denne Tiene- ste, i Kraft af et Par S. Siden bryder jeg mig ikke mere om Sagen, uden for saa- vidt, at jeg stedse fordrer nye Penge hos Vedkommende, og fortæller dem, at de bør vinde. Vinde de nu, saa har jeg en nye aaben Kilde til Snyderie; tabe de, saa sværger jeg strax paa, at det var hverken deres eller min Skyld, men at der formedelst visse Aarsager skeedte en partisk Dom, og strax er min Principal fornøyet. Vi drikke paa nye en Subgen, og laste begge Øvrigheden saa længe, indtil vi blive trætte og kan ey tale mere. saa let Jeppe, sagde han til mig, er min Profession: vil du lære den, skal du komme til at leve prægtigt. Men! sagde jeg: saadan en Lomme-Procurators Samvittighed er imod min Bonde-Samvittighed. Jeg hverken vil eller kan lære dine Konster; saa vil jeg heller

10

X 10 blive ved mit Haandværk, skjønt det koster mere Sved og Arbeyde. Jeg vil tusinde Gange hellere siide og pløye Jorden, og min Samvittighed tilsiger Mig, at dette er langt bedre, end paa en saa narrisk og optrækkersk en Maade at snyde Folk sine Penge fra. — Procuratoren blev saa vred, at han nær havde lagt Proces an imod mig; men til ald Lykke havde jeg ingen Penge, og derfor gik frie. Jeg slap saaledes fra denne Politicus, men fandt snart en anden igien; Han vilde baade gjøre mig til Autor og Poet. Hør, sagde han: intet er lettere og mageligere end dette. Sandt nok, at Bogtrykkerne betale meget knap; men saa er Arbeydet just ikke heller alle Tider af stor Betydenhed. Du tager et nyelig udkommet Blad, eller en gammel skimlet Bog, deraf skriver du nogle Blade ud, og det er jo et let Arbeyd. Du faaer da Ord af Autor (et berømmelig Ord) saa lever du dog den Dag saa nogenledes, uden at sulte ihjel. Det kan du gjøre med en god Samvittighed, sagde han. Det kan jeg ikke svarede Jeppe: at sælge paa nye det, som er solgt engang før, kan ikke bestaae med en god Samvittighed. Men jeg, som, ved at arbeyde i Jorden, skaffer Menneskene stedse nye Levnetsmidler, tør og stedse forlange nye Penge: Dette, synes mig, er efter Samvittighed og

11

X 11

X Billighed. Forfatteren blev saa vred, at han strax vilde gjøre en Satire imod mig; men til ald min Lykke duede han ikke dertil: hvorudover jeg gik skuldfrie. Jeg undgik saaledes denne nye Politicus med disse Tidens prægtige Samvittighed; men som jeg havde ønsket ved min Bortgang fra Bierget at see alle Politici, saa fandt jeg og nok af dem, ja jeg faldt over dem, og foretraf den ene Politicus efter den anden.

X Iblandt en af disse mødte mig en af de faa kaldte Spillere; han vilde lære mig ret- skaffen at leve uden ald for besværlig Arbeyde. Han viiste mig, at en Smule Blye i en Tærning og er Par Kort, lit klippede eller mærkede, kunde i ald Magelighed og paa føye Tid gjøre ald vor Lykke. Jeg kunde, sagde han, med en god Samvittighed gierne gaae ind i dette Haandværk, som til vi- dere vis og bestandig Aftræk allene behøvede at geleydes af nogle, som han kaldte smukke Eeder og forsikkrende Bander. Jeg saae paa Haandværkets Magelighed, og som vi Siællandske Bønder vel ere noget træge, havde jeg nær vildet lære dette saa lette Haandværk, i Fald ellers mine Fingre ville have tilladt der. At forfalske en lumpen Tærning, at klippe eller klakke paa et Spil Kort, i nogle Timer at bande en Stue fuld, og derved at

12

X 12

X fortiene alle Herligheder, kunde halvveys synes mig at være brav nok, hvis jeg ey havde tænkt paa Samvittighed. Jeg spurgte denne Karl, om han tænkte noget paa Samvittighed? O! hvad Samvittighed kan vel være i dette? sagde han: De Narre jeg snyder, er af saadan Character, at hvis jeg ikke vil snyde dem, nøde de sig paa andre, som snyde dem i mit Sted. Altsaa, naar de kommer først til mig, eller jeg træffer dem først, anseer jeg dem for mine Krigsfanger, efter Naturens, Lykkens og Krigens Lov. Jeg lader mig nøye med maadelig Profit; de andre snyde lige ind til Sielen: har jeg da ikke frelst min Samvittighed? Jeg gaaer endnu videre: at jeg er saa honet, naar jeg har vundet fra en eenfoldig Rar en Guldbørs, 100 Daler, et Guld-uhr, o. s. v. at jeg giver den første Fattige jeg træffer, en Rixort; Er jeg da ikke strax ædelmodig? Jeg lover siden alle Fattige noget af de Penge jeg har tilovers; har jeg da ikke et got Hierte imod Fattige? naar ikke den kiere Ponche-Skaal og et Par smaae nydelige gode Venner somme Tider forbyder mig det. — Jeg svarede da, efter min Eenfoldighed: Ney, Jeg vil heller være ved Bonde-Haandværk, end ved Eders. hvordan I end ender og vender

X Sagen saa handler I dog mod en reen

13

X 13

X Samvittighed. I forfører Uskyldighed; og hvor let kan I ikke engang, som en vis Spil- lere, i Følge af de strænge Forordninger imod Hazard-Spil og Bedragerier, komme til at dandse i Tugthuuset; da jeg frie og frank, som den der virkelig handler efter en god Samvittighed, kan i den frie, rene og sunde Luft arbeyde som en ærlig og skikkelig Karl, og nyde Frugterne af mit Arbeyde som et lyksaligt Menneske. Jeg var nu alt kied af alle disse mange Politici, og ønskede mig intet mere, end at jeg lykkelig og vel var hiemme igjen paa Bierget. Men see! i det samme fik en nye Mand fat paa mig. Vil du tiene hos mig? sagde han: Jeg har hørt at du er gamle Jeppe Søns, og følgelig en fugtig Broder, men dog ærlig; og saavidt jeg kan see af dine store og føre Lemmer, samt spillende Øyne, saa har du Kræfter, og er ikke saadan en Coujon, som din Fader, der lod sig gjøre til Hanreder af Degnen og igiennemprygde af sin Kone.

X Hos mig skal du leve meget prægtig, du skal faae de lekkerste Retter, og de behageligste Drikke skal stedse staae til reede for dig, og din Forretning er ganske magelig og af ingen Besværlighed eller Vanskelighed. Hvem er I Da? sagde jeg til ham? og hvad skal miit Forretning være? Hvad din Forretning skal

14

X 14 være, svarte han: det er meget let at sige, du som en Handfast og gesvint Knøs, har ikke andet at bestille, end at kaste en eller anden ud i Rendesteenen naar jeg nikker ad dig og giver dig Ordre. I det øvrige kan du spiise meget got og drikke herlig, ikke alleneste om Dagen men og om Natten. Kom og gaae hiem med, sagde han, og trak mig med sig fort. Jeg kom i hans Huus, og saae strax, at han havde ikke løyet; thi her var nok af alle Slags Drikke-Vahre, og jeg fik strax et par Glas af noget som han kaldte Kanalie-Sæk, hvoraf min Fader i levende Live havde været saa stor en Elskere. Her var ogsaa meget lekke og velsmagende Retter, saa at jeg aad mig Bugen ganske fuld og drak saa længe, at jeg blev ganfte heed i Hovedet; thi disse Drikke smagede grumme got, jeg faldt over alt dette i Søvn, jeg vaagnede op igjen, og nær havde jeg, ligesom min Salig Fader, bildt mig ind at jeg var i Paradiis, der vare saa mange knøve Piger og Karle, som hoppede og dansede stolt omkring. Spillemandene spillede grumme, rart, og alt hvad Tøyet trække kunde, mig kaldte de alle: gode Ven, og enhver vilde proppe og fylde mig Nebbet fuld. Men jeg mærkede, Drolen rive mig, snart at jeg var kommen i et Horehuus og ikke i Paradiis

15

X 15 thi det gik dog intet der til saaledes, som vor Præst siger: at det gaaer til i Paradiis, og jeg faae nok, at jeg skulde være Horenes og Horevertens Forsvar, og at jeg for min Føde skulde hundrede Gange, saavel om Natten som om Dagen, sette mig i Vove for at miste Øyne, Arme og Been, ja maaskee fleere Lemmer, ja vel endog tilsidst at faae Halsen brækket.

X Saasom jeg nu ingen Elskere var af sønder og mørslagne Lemmer, og jeg desuden syntes, at det var imod min Samvittighed at prygle got Folk, som aldrig havde giort mig noget Versens out, tog jeg snart igjen min Afskeed fra denne nye Hosbond, som mig syntes forførte unge Karle og Piger til Utugt, snød sin Jevnchristen for Skillingen, pryglede ham siden oven i Købet, eller lod ham prygle, og torde dog bande gandske friepostig, at han havde en god og reen Samvittighed.

X Den unge Jeppe besluttede da ufortøvet at reyse hiem igjen, hvilket han og strax satte i Værk og imidlertid stedse eftertænkte den barmhjertige Hverver, den honette Snydere, Lomme-Procuratoren, Spidsbuben og Horeverten, og hvad han meest forundrede sig over, var, at alle disse Slags Folk torde tale om og rose sig af Samvittighed.

16

X 16

X Den unge Jeppe da, som ikke kunde finde

X En god Politicus med ret Samvittighed,

X Gik til sit Bieryg, hvor Nødtørft var

X at vinde

X Med god Samvittighed i Ærlighed og

X Fred.

X O hvilken Ære for den vakre unge Jeppe!

X At han som Bonde-Dreng sig ey forføre

⌘ lod,

⌘ Af alle Garn og Baand han vidste at udslippe,

⌘ Og udi Ærlighed sin Prøve stedse stod.

⌘ Den, som har vel studeert, ved mange Lærde

⌘ Sager,

⌘ Af Ondskabs Politik sig let forføre lå;

⌘ Ved Omgang andres Feyl man lettelig an-

⌘ tager;

⌘ Thi Lasters fæle Gift stor Smitte Evne

⌘ har.

⌘ Roes derfor Jeppes Søn og elsk ham over-

⌘ maade,

⌘ Han for Arbeyd, Sveed og det nødtørstig Brød

⌘ Langt meer end Vellyst, som Samvittighedens

⌘ Braadde

⌘ Saa ofte falde an i største Rigdoms Skiød.